

**BOSHLANG'ICH SINFLARDA EKOLOGIK MASALALAR VA ULARNING
HAYOTDAGI FOYDALARI VA SAMARASI**

Farg'ona davlat universiteti talabasi
Xojimamatova Hilolaxon Umidjon qizi

Annotatsiya: *Maskur maqola boshlang'ich sinflarda ekologik masalalar va ularning hayotdagi foydalari, uning shaxsiyatining asosiy jihatlari bolalarda biosferaga hurmatli munosabat asoslarini shakllantirish imkoniyatini tavsiflaydi muammodan xabardorlik, vaziyat uchun fuqarolik mas'uliyatini his qilish, uni o'zgartirish ga hissa qo'shish istagi; pedagogik mahorat va kasbiy mahorat, yosh fuqarolarda hayvonot va o'simliklar dunyosiga muhabbatni rivojlantirish usullariga ega bo'lish, bolalarni tarbiyalashda amaliy faoliyatga texnologiyani tizimli tatbiq etish, uni takomillashtirish bo'yicha ijodiy izlanish; ekologik madaniyatni tarbiyalash maqsadida gumanistik ta'lim modelini amaliy tadbiq etish.*

Kalit so'zlar: *Ekologik, tarbiya, boshlang'ich, o'qituvchi, tabiiy, shaxsiyat, madaniyat, estetik, biosfera*

**ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ И ИХ ПОЛЬЗА И
ЭФФЕКТ В ЖИЗНИ**

Аннотация: *Маскурная статья экологические проблемы в начальных классах и их польза в жизни, основные аспекты его личности характеризуют возможность формирования у детей основ уважительного отношения к биосфере осознания проблемы, чувства гражданской ответственности за ситуацию, стремления внести свой вклад в ее изменение; приобретение педагогических навыков и профессиональных навыков, способов воспитания у юных граждан любви к животному и растительному миру, систематическое внедрение технологии в практическую деятельность по воспитанию детей, творческий поиск ее совершенствования; практическое применение гуманистической образовательной модели в целях воспитания экологической культуры.*

Ключевые слова: *Экологический, воспитательный, элементарный, педагогический, природный, личностный, культурный, эстетический, биосферный*

**ENVIRONMENTAL PROBLEMS IN PRIMARY SCHOOLS AND THEIR BENEFITS
AND EFFECTS IN LIFE**

Annotation: *Maskur article describes the possibility of forming in elementary grades the foundations of environmental issues and their benefits in life, the main aspects of its personality respectful attitude to the biosphere in children awareness of the problem, feeling civic responsibility for the situation, the desire to contribute to its*

transformation; pedagogical skills and professional skills, having methods of developing love for the animal and plant world

Keywords: *Ecologic, upbringing, elementary, teacher, natural, personality, culture, aesthetic, biosphere*

Ekologik tarbiyaning maqsadi yosh avlodda vatanparvarlik fazilatlarini shakllantirishdan iborat. Bu muammo ko'p qirrali. Hozirgi vaqtda ekologiya odamlarga tabiiy hamjamiyat bilan uyg'unlikda yashashga yordam beradigan alohida fanga aylandi.

Bolalarning ekologik ta'limining maqsad va vazifalari bolaning ekologiyaning asosiy qonunlariga rioya qilish istagi va qobiliyatini sh Aynan o'qituvchi pedagogik jarayonning asosiy figurasi bo'lib, yosh avlodni ekologik tarbiyalashga hal qiluvchi hissa qo'shmoqda.

Uning shaxsiyatining asosiy jihatlari bolalarda biosferaga hurmatli munosabat asoslarini shakllantirish imkoniyatini tavsiflaydi muammodan xabardorlik, vaziyat uchun fuqarolik mas'uliyatini his qilish, uni o'zgartirish ga hissa qo'shish istagi; pedagogik mahorat va kasbiy mahorat, yosh fuqarolarda hayvonot va o'simliklar dunyosiga muhabbatni rivojlantirish usullariga ega bo'lish, bolalarni tarbiyalashda amaliy faoliyatga texnologiyani tizimli tatbiq etish, uni takomillashtirish bo'yicha ijodiy izlanish; ekologik madaniyatni tarbiyalash maqsadida gumanistik ta'lim modelini amaliy tadbiq etish.

Bolalarning ruhiy va jismoniy salomatligiga g'amxo'rlik qilishi kerak. Shaxsga yo'n altirilgan ta'lim usullaridan foydalanish, o'quvchilar va ularning ota-onalari bilan ishlashni individuallashtirish ekologik ta'limning asosiy maqsadi hisoblanadi. akllantirish bilan bog'liq.

Eng aavvalo, tejamkorlik, ekologik bilim, iqtisodiy madaniyat, xalqimiz tomonidan saqlanib kelinayotgan an'analar, umuminsoniy an'analar, milliy an'analar, Vatani, Vatani tuyg'usi, Vatanga muhabbat, vatanparvarlik, fidoyilik, insonparvarlik, milliylik, milliy ong, milliy o'z-o'zini anglash, qadriyatlar, umuminsoniy qadriyatlar, milliy qadriyatlar, manfaat, milliy manfaatlar, milliy g'urur, milliy g'oya, urf- odatlar va rasm-rusumlar, ma'naviyat, ma'naviy jasorat va boshqa qator asosiy tushunchalarning mazmun-mohiyatini yoritish zarur.

Ta'lim muassasalarida ma'naviy - ma'rifiy ishlarni tashkil etish orqali o'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etuvchi asosiy tushunchalarning mazmun-mohiyatini va ahamiyatini asosli va aniq tarzda o'quvchilarga yoritib berilishi ularda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar, ularning bugungi kundagi ijobiy natijalari, yaratilayotgan yangiliklar va ularning ahamiyati, ijtimoiy-ekologik rivojlanishlar bo'yicha ijobiy tasavvurlar shakllantirish bilan bir qatorda, o'quvchilarda Vatanga muhabbat, e'tiqod va sadoqat, Davlat ramzlariga, umummilliy qadriyatlar va milliy urf-odatlariga hurmat, vatanparvarlik va insonparvarlik, kelajakka ishonch tuyg'ularini shakllantiradi.

Muxtasar qilib aytganda, ularda ekologik ta'limni rivojlantiradi. Buni biz quyidagi asosiy tushunchalarning mazmun-mohiyatini va ahamiyatini yoritilishida ko'rishimiz mumkin. Boshlang'ich sinflarda ekologik ta'lim-tarbiya jarayoni samaradorligini oshirishga, xalqimizning umuminsoniy qadriyatlarga sodiqligi, xalqimiz adolat, tenglik, ahil qo'shnichilik va insonparvarlikning nozik kurtaklarini asrlar osha avaylab asrab kelganligi, O'zbekistonni yangilanishning oliy maqsadi ana shu an'analarni qayta tiklash, ularga yangi mazmun bag'ishlash, zaminimizda tinchlik va demokratiya, farovonlik, madaniyat, vijdon erkinligi va har bir kishining kamol topishiga erishish uchun zarur shart-sharoitlar yaratish.

Bozor iqtisodi bilan bog'liq muammolarni to'g'ri tahlil qilish, ularni yechimini topish haqidagi keng ma'lumotlarni berish muhim sanaladi. Sababi, inson o'z ehtiyojlarini qondirishi va ko'zlagan maqsadlariga erishishi uchun chidamlilik, irodaviylik, sabr toqat, qanoatlilik, erkin fikrlilik va ongli faoliyatni boshqara olish kabilar zarur sanaladi. Buning uchun eng avvalo, u yashayotgan yurt, ya'ni Vatan mustaqilligi, uning ravnaqi, ekologik rivojlanishi muhim ahamiyatga ega ekanligi ayni haqiqat.

Binobarin, boshlang'ich sinflarda ekologik ta'limni rivojlantirishni quyidagi nyo'nalishlarda tashkil etish maqsadga muvofiqdir:

1. O'quvchilarni tabiat go'zalliklarini sevish, ulardan estetik zavq olish ruhida tarbiyalash.

2. Jonli va jonsiz tabiatni rivojlanish qonuniyatlari, tabiat va jamiyat o'rtasidagi murakkab o'zaro munosabatlar insonning tabiatga ta'sir oqibatlarini haqidagi tushunchalarni shakllantirish.

3. O'quvchilarda ekologik ta'limni rivojlantirishni tarbiyalash.

4. Tabiatni sevishga, undan to'g'ri va ongli ravishda foydalana bilishga undash.

O'quvchilarda tabiat oldida mas'uliyatni his etish va anglash malakasini rivojlantirishdan iborat.

Ta'lim mazmunini takomillashtirish, ilmiy, hayotiy, qiziqarli materiallar va innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida amalga oshirilishi zarur. Ana shunday materiallardan biri suv haqidagi bilimlar tizimi hisoblanadi. O'quvchilarda ekologik ta'limni rivojlantirishida ularda o'zaro ta'sirni amalga, oshiruvchi omillardan biri o'quvchilarni ta'lim jarayonida ijodiy ta'sir ko'rsatishga motivlashtirish hisoblanadi.

Ayrim tadqiqotchilarning ta'kidlashiga ko'ra, insonning o'zi tomonidan mustaqil ravishda egallangan tushunchalari muhim ahamiyat kasb etadi va bu mustaqil ta'lim jarayonida, ya'ni o'quvchiga o'qituvchi tomonidan an'anaviy ravishda o'rgatilmaganda, mustaqil fikrlash jarayonida vujudga keladi, mazkur jarayonda muhokama qilinayotgan muammoning mazmun va mohiyati tushuniladi va tahlil qilinadi, reflektiv faoliyat amalga oshadi.

Shunday qilib, mavzu dolzarbligining quyidagi bosh omillari mavjud: - dunyo miqyosida ekologik ta'limning zamonaviy talablari va rivojlanish tendensiyalar;

- ekologik ta'limni rivojlantirish asosida o'z faoliyatini tashkil qila oluvchi texnik kadrlarga bo'lgan talabning ortib borayotganligi;

- pedagog kadrlarning ekologik ta'limni rivojlantirishga doir mutaxassislik kompetensiyasiga bo'lgan talabning o'zgarganligi va uning takomillashuvi taqozo etilayotganligi.

Xo'sh, ekologik ta'limni rivojlantirish va uni shakllantirish nima degani, u tarixiy-ijtimoiy jihatdan nimani anglatadi, uning pedagogik mohiyati nimadan iborat? Ekologiya inson voqeligi bilan bog'liqlikda atrof-muhit tarqqiyoti, shart-sharoitlari, qonuniyatlari borasidagi fan hisoblanadi. Ekologik ta'limni rivojlantirish ekologik bilimlarning zamonaviy tarkibiy qismi. XXI asrda ekologik bilimlar taraqqiyotining zamonaviy bosqichi sifatida ekologik xavfsizlik madaniyati vujudga kelgan.

Bu munosabatlar mohiyatini kichik yoshdagi o'quvchilar ongiga yetkaza olish, ularning tabiatga bo'lgan munosabatini to'g'ri ravishda amalga oshira bilishga o'rgatish ekologik ta'limning asosiy negizini tashkil qiladi. Ekologik bilimlarning ilmiy asoslari nazariy, amaliy bilimlari va mustaqil ishlar jarayonida tushuntiriladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik ta'limni rivojlantirishda asosiy e'tibor atrof - muhit muhofazasi, tabiatdan oqilona va tejamkorlik bilan foydalanish, atrof - muhitni yaxshilashga qaratilgan texnologiyalarni qo'llash bilan bog'liq bo'lgan global bilimlarga katta ahamiyat beriladi.

Boshlang'ich sinf o'qish darslarida yil fasllari bilan bog'liq mavzularni o'rganishda ochiq tabiatga ekskursiya uyushtirish ham samarali vositalardan biridir. Darslarni ochiq osmon ostida o'tkazish o'quvchini tabiat haqidagi fikrlarni bir qadar tiniqlashtiradi va boyitadi. Chunki kitobda o'qigan daraxtning tanasiga qo'l qo'yishi, suratini ko'rgan gulni muattar hidini ham tuyushi yoki qayrilgan butaga tirgovuchberishi, iliq nurlari bilan erkalayotgan quyoshga javoban jilmayishi orqali o'quvchi tabiat bu ona ekanligini to'liq his qiladi. Zero, eng yaxshi mazmun ham o'quvchilarning faoliyatiga qo'shilgandagina ularning ongiga yetib boradi. Yana ham oddiyroq qilib aytganda, o'quvchi o'qituvchi hikoya qilib berganidan ko'ra o'zi anglab yetgan voqea-hodisalarni ko'proq esda saqlab qoladi. Aslida ham o'qituvchilarning vazifasi o'quvchini atrofda bo'layotgan o'zgarishlarni tez va to'g'ri idrok etish va vaziyatga muvofiq xulosa yasashga yo'naltirishdir. Ko'rinadiki, boshlang'ich sinflarda ekologiya haqidagi dastlabki tushunchalarni berishda nafaqat "Tabiat" darslari, balki sinfda o'qish darslari ham muhim ahamiyatga ega. Bu darslarda o'qilayotgan mavzu doirasida o'quvchilar ona-tabiat haqida, uning insoniyatning bir bo'lagi haqidagi tasavvurlari shakllantiriladi va kengaytiriladi. Tabiatga ongli munosabat uyg'otiladi. Bu boshlang'ich sinf o'quvchilarining ma'naviyatli inson bo'lib voyaga yetishishlariga katta yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Umumiy o'rta ta'limning Davlat Ta'lim Standarti va o'quv dasturi (Boshlang'ich ta'lim). - Toshkent,
2. Qosimova K., Matchonov S., Gulomova X., Yo'ldosheva Sh., Sariyev Sh. Onatili o'qitish metodikasi. - Toshkent, "Nosir",.

3. Matchonov S., Shojalilov A. va boshqalar. O.,qish kitobi. 4-sinf uchun darslik. – Toshkent, “Yangiyul Poligraph service”, 2020.